

CZU: 159.922:37.015.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5779559>

O ANALIZĂ RETROSPECTIVĂ ÎN APARIȚIA ASISTENȚEI PSIHOLOGICE ȘCOLARE

Olga GUȚU

Universitatea de Stat din Moldova

În acest studiu sunt prezentate rezultatele unei sinteze teoretice, explorative a conceptului de asistență psihologică în sistemul educațional. Serviciul de asistență psihologică este unul dintre cele mai importante misiuni în folosul societății. Conștientizarea necesității activităților de susținere psihologică se dezvoltă de timpuriu și capătă amploare odată cu evoluția socialului. S-a pus accentul pe esența activităților psihologice desfășurate în instituțiile de învățământ care presupune susținerea dezvoltării unei personalități integre și utile intereselor societății.

Cuvinte-cheie: *asistență psihologică, psihologie școlară, activități psihologice, psiholog școlar, teste psihologice, model.*

A RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE SCHOOL PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE EMERGENCE

In this study we present the results of an exploratory theoretical synthesis of the concept of psychological assistance in the educational system. The psychological assistance service is one of the most important missions for the benefit of the society. Awareness of the need for psychological support activities developed early and grew with the evolution of the society. In this article, the focus was on the essence of psychological activities carried out in educational institutions which implies supporting the development of an honest personality, useful for the interests of the society.

Keywords: *psychological assistance, school psychology, psychological activities, school psychologist, psychological tests, model.*

Introducere

Asistența psihologică se încorporează în sistemul de elemente ale psihologiei școlare, care este o ramură aplicativă a psihologiei generale. La rândul ei, psihologia școlară se concentrează pe studiul procesului instructiv-educativ din punct de vedere psihologic în perspectiva îmbunătățirii activității profesionale a cadrului didactic și favorizează autorealizarea personalității elevului [1].

În această ordine de idei, am recurs la analiza și sinteza empirică reflectată în literatura de specialitate despre asistența psihologică din mediul educațional. Această analiză permite identificarea conceptelor, a modului de formare, organizare și desfășurare a asistenței psihologice în interiorul psihologiei școlare. Astăzi, spre deosebire de situația de acum două decenii, psihologul este o prezență obișnuită, firească, de nelipsit din instituțiile de orice profil. În acest sens, formarea culturii psihologice reprezintă o valoare incontestabilă pentru ființa umană, școala constituind mediul în care ea poate fi formată cu succes, în scopul unei mai bune cunoașteri a personalității copilului, a legităților de dezvoltare și de adaptare socială a acestuia [2].

Inițiere în istoria dezvoltării psihologiei școlare

Psihologia școlară sau psihologia educației este un domeniu de studiu destul de nou și în continuă dezvoltare, cu toate că primele elemente apar încă de la Platon și Aristotel, când psihologia nu era considerată o practică specifică. Predarea și învățarea cotidiană, unde indivizii erau solicitați să se gândească la diferențele individuale, evaluarea, dezvoltarea, natura unui subiect predat, rezolvarea de probleme și transferul învățării, au pus începuturile domeniului psihologiei educației. Aceste subiecte sunt importante pentru cunoașterea umană, a învățării și a percepției sociale. John Locke este considerat unul dintre cei mai influenți filosofi din Europa post-renascentistă, acordându-i-se titlul „părintele psihologiei engleze”. Una dintre cele mai importante lucrări ale acestuia a fost scrisă în 1600, cu titlul „An essay concerning human understanding”, unde autorul introduce conceptul de „tabula rasa”, explicând că învățarea se realizează prin experiență și că toți se nasc fără cunoștințe. J. Herbart (1776-1841) considera că învățarea este influențată de interesul față de subiect și profesor. În perioada 1890-1920, datorită lui William James, G. Stanley Hall și John Dewey, se evidențiază studii majore în psihologia generală. În anul 1884 Galton, fondatorul primului laborator de antropometrie, și-a propus să studieze diferențele individuale de natură genetică. Pentru a măsura diferențele psihologice dintre elevi, el a aplicat

metode metrice și statistice, care foarte curând au contribuit la formarea metodei testelor mintale. În anul 1899 Sully, profesor de psihologie și logică de la Colegiul Universitar din Londra, a creat primul laborator de psihologie din Marea Britanie. În anul 1883, pornind de la lucrările lui Sully și ale colegilor săi, a fost creată Asociația Britanică de studiere a copilului. În anul 1903 Edward L. Thorndike a publicat prima ediție a lucrării *Psihologia educațională*, în care amintea despre specialistul pregătit în domeniul psihologiei educaționale ca fiind cel care reușește să medieze între știința psihologiei și arta educației. Perioada 1890-1920 este apreciată ca fiind „Era de aur” a psihologiei educației în care se remarcă aspirațiile noi ce se bazau pe aplicarea metodelor științifice observabile și experimentale în cadrul problemelor educaționale.

Datorită fluxului mare de emigranți în SUA, s-a creat o extindere a școlilor elementare și secundare, ceea ce a oferit psihologilor educaționali posibilitatea de a utiliza testele de informații. W. James argumenta că „psihologia este o știință, iar predarea este o artă; științele nu generează niciodată arte direct din ele. O minte inventivă intermediară trebuie să facă acea aplicație, folosindu-și originalitatea”. În Franța, Alfred Binet publică în 1898 o lucrare, în care vorbește despre oboseala mentală, susținând cu tărie programele de educație specială. El menționa că este important să studiezi diferențele individuale între grupe de vârstă și copii de aceeași vârstă. De asemenea, considera că este important ca profesorii să țină cont de punctele forte ale elevilor și de capacitățile acestora. L.S. Vygotsky, în perioada activității sale în cadrul Colegiului Pedagogic din or. Gomeli, a creat primul cabinet de psihologie, actualmente Colegiul Pedagogic „L.S. Vygotsky”. Ideile sale au devenit bază metodologică pentru dezvoltarea serviciilor psihologice din sistemul educațional din Bielorusia. Departamentele de psihologie au început să se dezvolte în universitățile din Canada în prima jumătate a secolului al XX-lea. Primele universități care au înființat departamente de psihologie au fost Universitatea McGill (în 1924) și Universitatea din Toronto (în 1926) [3, p.38]. În anii 1920-1930, cercetătorii din aceste centre universitare s-au concentrat în mare măsură pe studierea diverselor aspecte ale responsabilității sociale, precum și asupra dezvoltării psihologiei aplicate [3, p.39-40]. Asociația canadiană de psihologie (CPA) a fost fondată până în 1938 grație apropierii Canadei de Statele Unite. Psihologia în Cehoslovacia, ca și în toate țările ex-socialiste, a fost mult timp desconsiderată [3, p.44-46]. Totuși, prin anii '60 ai secolului trecut au fost fondate *Centre Psihopedagogice de Ghidare în Carieră*, care ofereau servicii de consiliere și testare, uneori chiar de psihoterapie și intervenție. Psihologia școlară din Germania are un profil profesional dezvoltat în mod uniform, dincolo de toate diferențele structurale din statele federale. De la începuturile dezvoltării acestui domeniu – de la Mannheim, în 1922, până la înființarea primelor centre de consiliere psihologică școlară, în anii '50 – la Hamburg, Heidelberg, Fürth, Stuttgart, München, Berlin, Köln și Düsseldorf și la extinderea masivă a acestor unități specializate, în cursul reformei educaționale din anii '70.

În Regatul Belgian primul, ce funcționează și în prezent, este Laboratorul Educațional din Angleur. În 1928, René Jadot, profesor devenit ministru al învățământului public într-o suburbie industrială din Liège, a propus consiliului crearea unui laborator educațional care deservește cele 5 școli primare locale. Activitatea de bază a Laboratorului Angleur consta în observarea copiilor, iar pentru fiecare dintre ei era alcătuit un fișier/dosar, care reunește datele din examinările de laborator și ale serviciului medical, precum și informațiile furnizate de părinți, profesori și chiar de cei responsabili de mișcările de tineret. La începutul anului școlar, copiii care sosesc în primul an și cei care provin dintr-o altă localitate fac obiectul unei examinări colective prin teste mentale și pedagogice, apoi al unei examinări individuale. Când un profesor prezintă cazul special al unui școlar cu anumite deficiențe sau dificil, Laboratorul efectuează o examinare complementară a copilului, prin teste-analize de inteligență, teste comportamentale și, eventual, abilități motorii [3, apud 4].

Cercetările în sfera dezvoltării psihologiei în Italia au fost concepute de către unul dintre cei mai influenți și inovativi savanți ai secolului XX – Montessori. Abordarea ei psihologică este bazată pe observații științifice și pe încercarea de a crea propriul concept în diagnosticarea și reabilitarea psihologică în cazurile deficiențelor grave sau severe [3, p.196]. Albert Ellis (1950) dezvoltă *Terapia Rațional – Emoțională* (RET), redefinită mai târziu în *Terapie comportamentală rațional – emoțională* (rational – emotive behavior therapy/REBT), implementată în context școlar ca o strategie, cu scopul de a preveni problemele psihosociale. La începutul anilor '80 în sistemul de învățământ din Rusia apar serviciile psihologice. Acest lucru s-a datorat nevoilor societății, dezvoltării sociale rapide, creșterii cererii la un potențial creativ și moral al individului. A crescut varietatea tipurilor de instituții de învățământ, au apărut o mulțime de școli private, care au propus programele lor de dezvoltare și instruire, ceea ce a dus la scăderea statutului școlii de masă etc. [5]. Un pas esențial în dezvoltarea serviciilor psihologice școlare a devenit experimentul de lungă durată (1981-1988) cu privire la elaborarea unui model și crearea unei structuri pentru asistența psihologică școlară cu aplicarea ulterioară în sistemului de învățământ public.

Sub termenul „model” se subînțelege forma posibilă de organizare a activității psihologului școlar [6]. La începutul sec. XX s-a pus baza legislativă nu doar a existenței asistenței psihologice, dar și a sistemului de pregătire a specialiștilor în domeniu. Cu sprijinul activ al Institutului de Psihologie s-a început o dezvoltare rapidă și intensivă a specialiștilor. În toate regiunile țării au apărut centre de formare și de sprijin științific al cadrelor. Nu mai puțin important este faptul că a început să se formeze un anumit stereotip social al psihologului școlar. Adică, rolul și importanța lui în unele reprezentări și atitudini sociale au devenit o parte a conștiinței naționale. Ucraina, la rândul său, adoptă în 1992 Concepția serviciului psihologic de stat, iar Legea Ucrainei „Cu privire la învățământul mediu de specialitate” apare în 1999, ulterior urmând Legea privind educația preșcolară, 2001 etc.

Pentru România dezvoltarea psihologiei ca știință/practică a parcurs o serie de etape, activitatea psihologică capătă un interes accelerat după anul 1990. Asociația Psihologilor din România are rolul de a stimula psihologia ca știință și de a asigura legătura bidirecțională cu practica psihologică, în scopul evoluției științei psihologice și a profesiei de psiholog. Colegiul Psihologilor din România este focalizat pe profesia de psiholog (pentru psihologii cu drept de liberă practică). În activitatea lor, ambele structuri au la bază Legea educației naționale (nr.1 din 5 ianuarie 2011), publicată în Monitorul Oficial al României, nr.18 din 10 ianuarie 2011 cu modificările și completările ulterioare.

La 31 mai 1988 este înființată Asociația Estoniană a Psihologilor, asociație non-profit, al cărei scop devine dezvoltarea științei și practicii psihologice la un nivel înalt.

În Marea Britanie, britanicii pot apela la British Psychological Society (BPS) și la *Health and Care Professions Council* (HCPC) pentru psihologi, iar la *UK Council for Psychotherapy* (UKCP) și la *British Association of Counselling & Psychotherapy* (BACP) pentru psihoterapeuți.

În anul 1977, Ministerul Educației spaniol a creat primele servicii de orientare școlară și vocațională, a pus bazele începutului asigurării legale a activității psihologice în școală.

În Slovacia, conceptul privind activitatea de consiliere pedagogică și psihologică în școală a fost aprobat la 21 martie 2007. Ulterior va apărea actul Consiliului Național Slovak privind procesul educațional (aprobat la 22 mai 2008), care stipulează că psihologul școlar „va contribui la colaborarea eficientă dintre familie, școală, profesori, administrație publică și asociații civile”. În Actul 317/2009 cu referire la angajații din instituțiile școlare (aprobat la 24 iunie 2009) se explică diferențele dintre psiholog, psiholog școlar, logoped, pedagog special, pedagog social. Drepturile psihologilor școlari sunt protejate de Asociația Slovacă de Psihologie Școlară.

Specificul activității psihologice în învățământul general din Republica Moldova

În Republica Moldova, asistența psihologică a elevilor a fost instituită în anul 1990. Centrul republican de asistență psihopedagogică (CRAP) și Serviciile de asistență psihopedagogică (SAP) își coordonează activitatea având ca suport legal Regulamentul cu privire la Asistența Psihologică preuniversitară, confirmat la Colegiul Ministerului Educației și al Tineretului în anul 2008, Regulamentul cu privire la Asistența Psihologică preuniversitară, confirmat la Colegiul Ministerului Educației și al Tineretului în același an 2008 și Hotărârea Guvernului nr.723 din 16.09.2013.

O retrospectivă a serviciilor de asistență psihologică practică de psihologii școlari din diverse țări evidențiază o anumită diferențiere, în funcție de țară, privind abordarea unor aspecte cu statut prioritar, prin anumite interese specifice și prin relația cu politicul și socialul. Știința a fost coordonată în traseul ei de dezvoltare de aspectele de interes geopolitic, interes personal și problemele societății. Politicul și socialul au oferit mai mult impulsuri pentru dezvoltarea unei sau altei direcții. Psihologia ca știință este de asemenea influențată de condițiile societății și de situația politică pe traseul continental.

Concluzii

Prin urmare, în cadrul psihologiei școlare se dezvoltă conceptul de asistență psihologică, bazat pe necesitatea de a acorda sprijin elevilor pe tot parcursul dezvoltării personale. Ulterior se implementau metode specifice, soluții pentru problemele de interes personal, devenind de o necesitate majoră în instituțiile de învățământ. Astăzi tot mai des se solicită intervenția specialistului din domeniul psihologiei școlare, astfel încât devine o prerogativă a activității asistenței psihologice în școli. Un rol deosebit în extinderea și perfecționarea acestui proces complex îi revine psihologului școlar – specialistul care poate analiza „în cunoștință de cauză” sufletul uman, poate depista probleme, oferindu-le o explicație profesională și soluții de rezolvare.

Imaginea psihologului școlar capătă o importanță majoră în nevoia promovării beneficiilor asistenței psihologice oferite. Cultura psihologică are valoare incontestabilă pentru ființa umană, școala constituind mediul în care ea poate fi formată cu succes, în scopul cunoașterii personalității copilului, a legităților de dezvoltare și de adaptare socială a acestuia.

Referințe:

1. GUȚU, O. Specificul activității psihologului școlar în diverse țări (studiu comparativ). În: *Materialele Conferinței științifice naționale a doctoranzilor „Metodologii contemporane de cercetare și evaluare”*, 22-23 aprilie 2021.
2. SALAVASTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Polirom. 2004. ISBN: 973-681-553-6
3. PALADI, O., BUCUN, N. (coord.), POTANG A. și al. *Politici naționale și internaționale de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general*. Chișinău: IȘE (Tip. „Print-Caro”), 2020, p.509. ISBN ISBN 978-9975-48-186-1
4. HOTYAT, F. La psychologie scolaire en Belgique. In: *Enfance*, tome 8, 1955, no1.
5. BOLBOCEANU, A. (coord. șt.), BUCUN, N., PALADI, O. et al. *Asistența psihologică în educație: practici naționale și internaționale*. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Print-Caro”), 2014. ISBN 978-9975-48-062-8.
6. БИТЯНОВА, М.Р. *Организация психологической работы в школе*. Москва: Совершенство, 1997, с.298. ISBN 5-89441-007

Notă: Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului „*Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane*”. Cifrul: 20.80009.1606.10.

Date despre autor:

Olga GUȚU, doctorandă, Școala doctorală *Științe Sociale și ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ollymorari89@gmail.com

Prezentat la 06.10.2021